

Waardstelling beschermd dorpsgezicht gemeente Aalsmeer

De Wilgenlaan (Stommeer)

Huisje in de Wilgenlaan

blad 2

Inhoud

- 3. Beschermd Dorpsgezicht
- 4. Inleiding
- 5. Ontstaan en ontwikkeling
- 11. Huidig ruimtelijk karakter
- 13. Nadere typering van te beschermen waarden
- 14. Begrenzing
- 15. Waardering
- 15. Toekomstige ontwikkelingen
- 17. Bronnen
- 17. Colofon
- 18. Noten bij de tekst

Beschermd Dorpsgezicht

Nederland kent meer dan 400 door het rijk aangewezen beschermde stads- en dorpsgezichten. De wettelijke grondslag hiervoor ligt in artikel 35 van de Monumentenwet 1988. Deze Monumentenwet omschrijft beschermde stads- en dorpsgezichten als 'Groepen van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel hun wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde en in welke groepen zich één of meer monumenten bevinden.'ⁱ

De gemeente Aalsmeer heeft in haar erfgoedverordening 2010 in artikel 12A geregeld dat er eveneens beschermde dorpsgezichten aangewezen kunnen worden. De bepaling dat er minstens één beschermd monument in een beschermd dorpsgezicht moet voorkomen, komt in de erfgoedverordening van Aalsmeer niet expliciet voor.

In 2011 heeft het Bureau Landzij in opdracht van de gemeente een *Globale Cultuurhistorische Analyse* gemaakt waarin een aantal gebieden als potentieel beschermd dorpsgezicht werden beschreven.ⁱⁱ In dit rapport zijn de geografische ondergrond, historische ontwikkelingen en cultuurhistorische karakteristieken van de gemeente in hoofdlijnen beschreven en zijn procesaanbevelingen gedaan.

De bedoeling van een beschermd dorpsgezicht is dat de hoofdstructuur van het gebied in stand blijft voor de huidige en voor de toekomstige generaties Aalsmeeders, en dat de functionele ontwikkeling in hoofdlijn blijft aansluiten op de historische ontwikkeling. Het doel van een aanwijzing is niet om het gebied te 'bevroeren' of 'op slot te zetten' en de individuele panden in het gebied zijn niet per definitie beschermd als gemeentelijk of rijksmonument. De bescherming van het dorpsgezicht heeft tot doel om ontwikkelingen en veranderingen aan gebouwen of de openbare ruimte in het beschermde gezicht meer bewust te doen toetsen aan de historische karakteristieken van het cultuurhistorisch historisch waardevolle gebied. Het toetsen van de ontwikkelingen in een beschermd dorpsgezicht is bij uitstek maatwerk, waarbij de lokale cultuurhistorische waarden meegewogen worden bij de beoordeling van een aanvraag voor een omgevingsvergunning.

Deze waardestelling van het dorpsgezicht *de Wilgenlaan* omvat een beschrijving van de historische ontwikkeling van het gebied, waarna de belangrijkste identiteitsbepalende elementen en functies worden benoemd die in het bestemmingsplan gewaarborgd dienen te worden om het karakter van het gebied te beschermen.

blad 4

Inleiding

Het dorpsgezicht Stommeer: de Wilgenlaan, is te karakteriseren als een open en ruim opgezet straatje met een heldere, geometrische structuur en daarlangs bescheiden, traditioneel vormgegeven landarbeidershuisjes op een ruim perceel. De omschrijving in de Monumentenwet van het beschermde stads- of dorpsgezicht als groep van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel hun cultuurhistorische waarde is hier evident van toepassing. De Wilgenlaan is als één 'kolonie' van landarbeidersplaatsjes aan een T-vormig laantje ontworpen door de directeur van gemeentewerken en is als zodanig, ondanks de nodige verbouwingen en uitbreidingen, nog altijd herkenbaar.

De laan met de karakteristieke kleinschalige bebouwing is van een sobere schoonheid. De huizen in dit buurtje, elk op hun eigen 'plaatsje', hebben historische wortels in de Landarbeiderswet die door de lokale directeur van Gemeentewerken op zijn eigen manier werd geïnterpreteerd. De bebouwing aan de laan vertoont een sterke ruimtelijke samenhang die stevig verankerd is in de groene openbare ruimte.

De Wilgenlaan verdient bescherming om de kleine korrel van de bebouwing en het sobere karakter van de architectuur in de open, groene setting ook voor de toekomst te waarborgen.

*Links: Luchtfoto uit het begin van de jaren zeventig van Stommeer, met rechts in het midden de Wilgenlaan.
Rechts: Straatbeeld van de Wilgenlaan*

Ontstaan en ontwikkeling

De Stommeerpolder en het dorp

De Wilgenlaan ligt in de Stommeerpolder. De Stommeer komt op oude kaarten voor als een natuurlijk gevormd meer. Door verving en afspoeling van de oeverlanden heeft dit meer zich door de eeuwen heen wat weten uit te breiden, maar in beperkte mate. Een groep rijke kooplieden heeft het meer samen met de Aalsmeerse schout Gerrit van Rietveld, drooggelegd tussen 1650 en 1652. Na de drooglegging is de Stommeerpolder nog enkele malen onder water gelopen als de dijken het door slecht weer begaven. De overstroming van 1854 was hiervan de meest dramatische. In 1856 was de polder echter weer drooggelegd met behulp van molens en stoommachines.ⁱⁱⁱ

Links: Kaart van de Stommeer in 1650, linksboven het dorp Aalsmeer; Rechts: Kaart van 1905

Vanaf 1908 werd de spoorlijn aangelegd die de polder in tweeën sneed. In het 'afgesneden' deel verschenen daarna de eerste kwekerijen. Er reden treinen naar Haarlem, Nieuwersluis-Loenen en Amsterdam. Die eerste twee lijnen werden in 1935 alweer gesloten; de tweede in 1950. Intussen was het oude dorp Aalsmeer, dat op oude kaarten op enige afstand van de Stommeerpolder ligt, gegroeid. H.A.W. Lelieman had in 1908 een plan voor de uitbreiding van het dorp Aalsmeer gemaakt.^{iv} Op basis daarvan werden tot 1915 de wegen en bebouwing gerealiseerd ten zuiden van de Dorpsstraat, waaronder de Schoolstraat en de Weteringstraat. De tweede uitleg van het dorp vond plaats vanaf 1920 rond Weteringstraat, Chrysantenstraat en Dahliastraat.

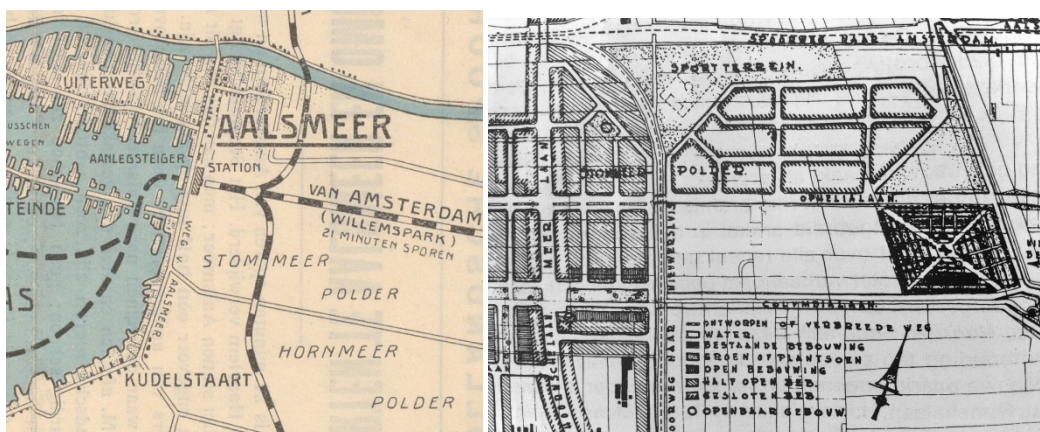
Toen het dorp nagenoeg was volgebouwd, kwam de Stommeerpolder als woningbouwlocatie in beeld. Ingenieur A.H. Op ten Noort uit Utrecht stelde daartoe een uitbreidingsplan op. Hij creëerde langs de Ophelialaan een tweede winkelgebied binnen de gemeente Aalsmeer. Dit was nodig door de groei van de bevolking in een gebied dat door de spoorbaan van het oude dorp

blad 6

was 'afgesneden'. De woningen aan de Hadleystraat, Cyclamenstraat en Hortensialaan werden gebouwd in de jaren 1929 tot 1932. De Hadleystraat zou in dat plan doorlopen, maar werd later doorsneden door de Provinciale weg die in 1934 werd aangelegd. Ook de Sportlaan, Spoorlaan, Berkenlaan en de Wilgenlaan werden in het uitbreidingsplan van Op ten Noord in hoofdlijnen geschetst.

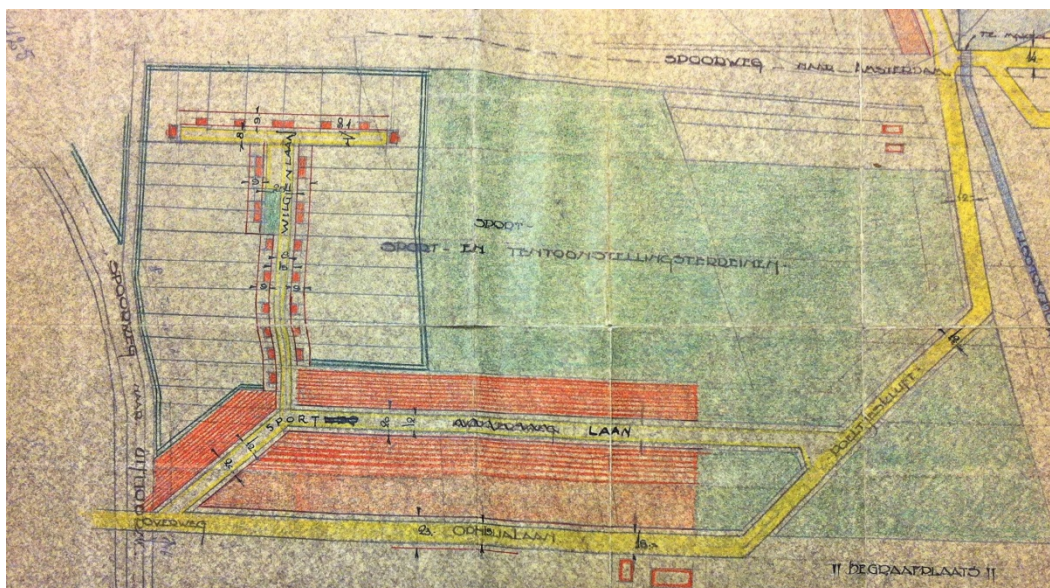
In de Stommeerpolder volgt de stedenbouwkundige structuur de verdeling van de droogmakerij op hoofdlijnen. Het stratenpatroon heeft een vergelijkbaar rationeel verloop en de blokvorm van de buurten en de oriëntatie van de buurten in het landschap passen in de bestaande indeling van de polder.^v

In 1933 maakte de directeur van gemeentewerken, ingenieur W. Gijzen, een herziening op dit uitbreidingsplan om zijn plan voor de georganiseerde bouw van landarbeiderswoningen aan de Wilgenlaan te realiseren.^{vi} De woningen aan de Wilgenlaan zijn in de dertiger jaren gebouwd. De Wilgenlaan als woonbuurtje was omgeven door geheel andere functies. Aan de noordoostkant van de Wilgenlaan bevinden zich sportvelden, die op de uitbreidingsplantekeningen van 1928 en 1933 al aangeduid waren als 'sport- en tentoonstellingsterrein'. Ten noorden en zuidwesten van de Wilgenlaan liepen in de tijd van de bouw de spoorlijnen naar Nieuwersluis-Loenen en Amsterdam.

Links: Kaart met de spoorlijnen, 1916;

Rechts: Het uitbreidingsplan van 1928: ten noorden van de Ophelialaan is een buurtje getekend waarin de Wilgenlaan zoals die is uitgevoerd, nog niet herkenbaar is

Herziening van het uitbreidingsplan voor de Wilgenlaan, door ir. Gijzen, 1933

De Landarbeiderswet

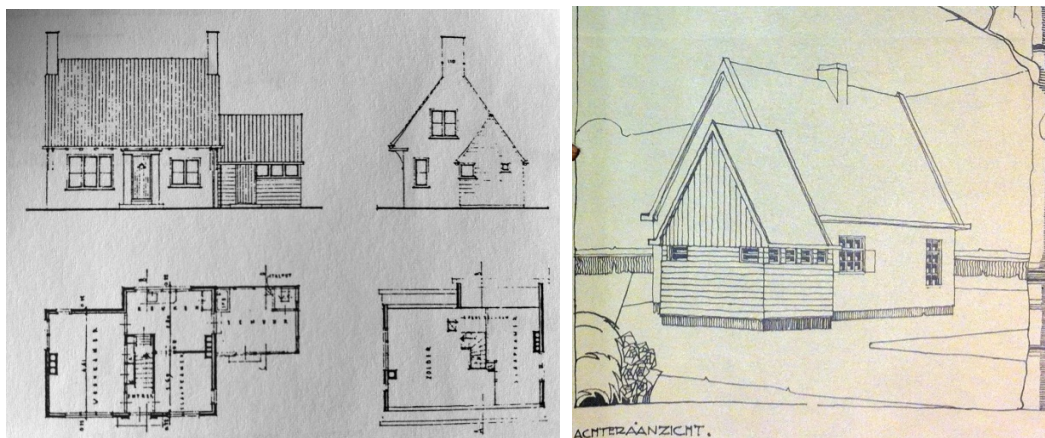
De Wilgenlaan is voortgekomen uit de gemeentelijke uitwerking van de Landarbeiderswet uit 1918. In de memorie van toelichting bij het opheffen van de wet in 1963 lezen we: 'Met de in 1918 tot stand gekomen Landarbeiderswet werd beoogd de destijds nog zeer slechte economische positie van de landarbeiders te verbeteren door hen in de gelegenheid te stellen een woning met land, een zogenaamd plaatsje, in eigendom dan wel los in pacht te krijgen. Daarbij was het de bedoeling van de wetgever de landarbeider in staat te stellen zoveel grond te krijgen als nodig was om voor hem en zijn gezin gewassen te telen. Aldus en ook door het openstellen van de mogelijkheid voor landarbeiders om een woning in eigendom te verkrijgen vervulde de Landarbeiderswet een sociale functie.'^{vii} De Landarbeiderswet paste goed in de tijdgeest van het begin van de twintigste eeuw, een periode waarin de arbeider emancipeerde en veel sociale wetgeving tot stand kwam, zoals ook het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen (respectievelijk 1917 en 1919) en de Woningwet, Leerplichtwet en Ongevallenwet. Landarbeiders die een plaatsje konden krijgen richtten zich voor de bouw van het huis doorgaans tot de lokale aannemer, met wisselend resultaat. Zoals een Adviescommissie der Noordhollandse Gemeenten eind jaren dertig schreef: de huisjes lieten vaak 'in 't bewonen praktisch te wensen over' en ze waren 'in hun verschijning verre van mooi en gaaf'.^{viii} De landarbeiders bezuinigden vaak op het huis omdat ze eigenlijk een kwekerij op het plaatsje wilden beginnen om geld mee te verdienen. De woning was dan bijzaak.

De eerste landarbeiderswoningen in Aalsmeer die op deze manier tot stand kwamen hadden terreinen van 2000 vierkante meter of meer; die werden niet zelden als bloemkwekerij ingericht. Aanvankelijk zochten de landarbeiders zelf een terrein uit, waardoor de plaatsjes overal langs de

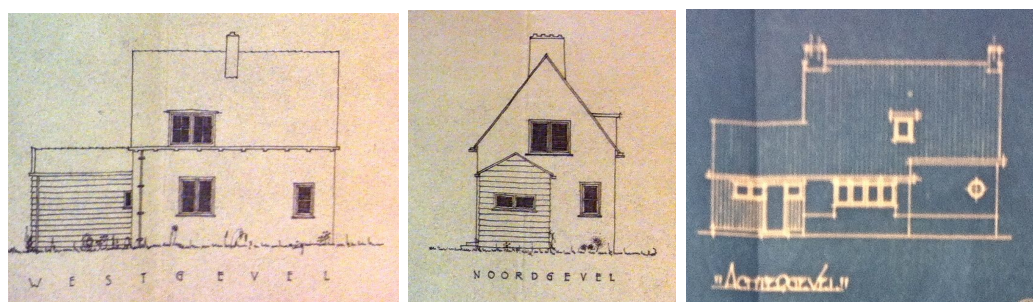
wegen voorkwamen. Onder andere langs de Hornweg in de omgeving van de Machineweg en de Aalsmeerderweg staan nog dat soort landarbeidershuisjes.^{ix}

De directeur van gemeentewerken Gijzen wilde deze praktijk aanpakken door vanuit de gemeente prototypen landarbeidershuisjes aan te bieden, zowel enkele als dubbele, het liefst netjes gegroepeerd in een 'kolonie'. Hij ontwikkelde enkele verschillende woningtypen. Voor het verschaffen van bestek, tekeningen en details, alsmede het toezicht op de uitvoering, berekende de gemeente de landarbeider 25 gulden.^x

De woningen bevatten over het algemeen een huiskamer van zo'n 15 of 16 vierkante meter, een keuken annex eetkamer en doorgaans drie slaapkamers: voor jongens, meisjes en ouders. De aangebouwde schuur was meestal bescheiden van afmeting. 'Gewoonlijk zwaait de vrouw er haar scepter; er is een spoelbak en een stookplaats voor het waschfornuis. De man komt daardoor met zijn tuingereedschap en knutselarijen af en toe in 't gedrang, zoodat sommige mannen een vrijstaande schuur de voorkeur geven. Het privaat is in de schuur ondergebracht.'^{xi} Een deel van de tuin werd meestal gebruikt voor de teelt van aardappelen en groente voor het gezin, een deel werd door veel landarbeiders alsnog ingericht voor wat bloementeelt.

Links: Plattegrond en gevels landarbeiderswoning, 1927;
Rechts: Tekening prototype landarbeiderswoning, 1927

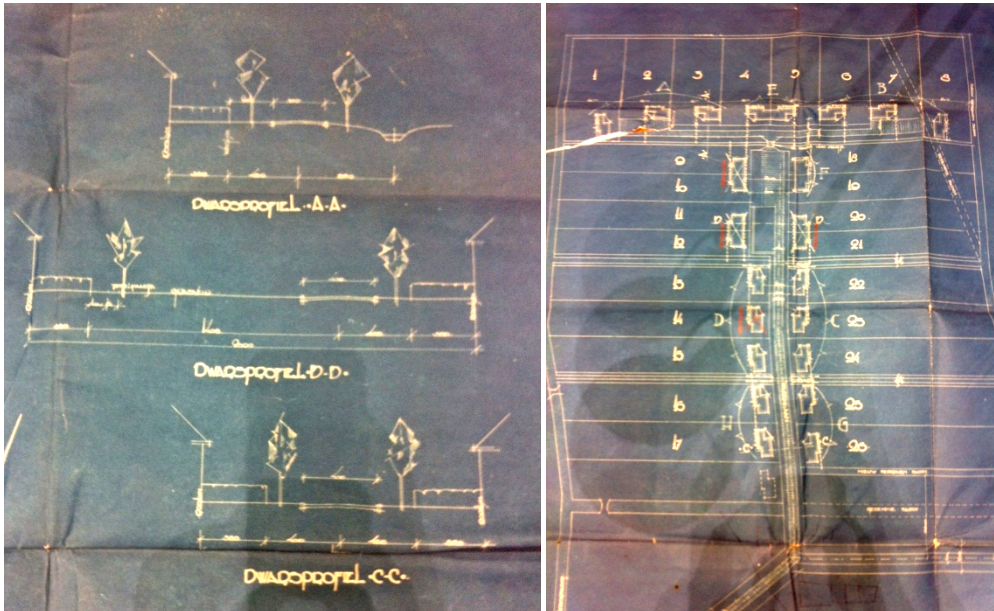
Links en midden: west- en noordgevels prototype met dakkapel, 1927
Rechts: achtergevels prototype met dakkapel, 1933

Groene straat

Anders dan het buurtje van de Berkenlaan werd de Wilgenlaan min of meer volgens plan bebouwd met uitsluitend landarbeiderplaatsjes. Het beschermde dorpsgezicht beperkt zich dan ook tot de Wilgenlaan, waar de landarbeiderplaatsjes het totaalbeeld volledig bepalen. De Wilgenlaan begint aan de zuidkant bij de knik in de Sportlaan als een wat smallere straat waar de voortuinen vrij dicht tegenover elkaar liggen. Aan de westzijde van de knik in de Sportlaan ontwierp de bekende Aalsmeerse architect J.F. Berghoef rond 1936 een woon-winkelpand voor een slager.^{xii} Later kwam er een andere slager in, vervolgens een vishandelaar, en uiteindelijk werd het pand helemaal tot woonhuis verbouwd omdat de winkels zich elders op de Opheliaaan concentreerden. Dit pand markeert de hoek en het begin van de Wilgenlaan, maar de bescherming van dit dorpsgezicht richt zich uitsluitend op het beeld van de kleinschalige landarbeiderswoningen op een ruim erf, en dit winkelpand heeft een geheel ander karakter.

De landarbeiderswoning staat voorop het kavel, met een zadeldak in langsrichting parallel aan en georiënteerd op de weg. Ook het houten bijgebouw benadrukt de richting van de weg. Door schakeling van dit zelfde type woning ontstaat ter plekke van de T-splitting een eigen ensemble van 5 tweedekorende woningen. Door bij dit ensemble een andere profielmaat te kiezen is er een verbrede straatruimte ontstaan die door de eenvoudige inrichting met gras en een boom kan worden opgevat als een bescheiden gemeenschappelijke 'green' met een brug over de sloot. Het noord-zuid gerichte deel van de straat is voorzien van smalle openbare groenstroken en beplanting, er zijn geen trottoirs. Omdat ook de meeste tuinen beplant zijn met bomen en heesters, en erfscheidingen veelal groen zijn, heeft de laan een groen karakter. Het oost-west lopende deel van de Wilgenlaan heeft een wat afwijkend karakter met de sloot aan de zuidzijde, de rij wilgen daarlangs en enkele sobere bruggetjes. Maar ook hier is er een sterke relatie tussen de kleinschalige, vrijstaande bebouwing en de groenstructuur. De straatbomen en plantsoenen zijn van beeldbepalende waarde.

Latere – soms ingrijpende - verbouwingen en de uitbreidingen van de kleine landarbeidershuisjes hebben over het algemeen beperkt invloed op het straatbeeld omdat ze zich veelal bevinden achter het oorspronkelijke hoofdgebouw. Veel hoofdgebouwen zijn in hoofdvorm nog intact. Ook de gevelaanzichten zijn in hoofdzaak goed bewaard gebleven, in een aantal gevallen inclusief de kenmerkende houten uitbouw. Uitbreidingen die vanaf de straat zichtbaar zijn hebben zich over het algemeen redelijk aan de dominante karakteristiek aangepast door de toepassing van dezelfde traditionele materialen en vormen. Wel heeft een deel van de verbouwde huizen een flinke schaalvergroting ondergaan. Soms door toepassing van vergelijkbare vormen gemetseld en voorzien van zadeldaken met pannen, maar ook moderne uitbreidingen komen voor. Ook zijn er op het oost-west lopende deel van de Wilgenlaan op de oorspronkelijke achtererven van de oorspronkelijke 'plaatsjes' enkele woningen meer gebouwd dan er op de tekening uit 1933 waren aangegeven. Maar het idyllische beeld van een smalle laan met een groen karakter en daarlangs bescheiden vrijstaande en geschakelde woonhuizen, is nog altijd leesbaar in de Wilgenlaan. Daarmee heeft de Wilgenlaan grote cultuurhistorische betekenis: het is de Aalsmeerse vertaling van de Landarbeiderswet naar een 'kolonie' van georganiseerde landarbeidersplaatsjes.

Straatprofielen van de Wilgenlaan in 1930;

Situatietekening Wilgenlaan, 1933

122. Wilgenlaan

Oude foto dubbele landarbeiderswoning aan de Wilgenlaan

blad 11

Huidig ruimtelijk karakter

Bebouwing

De bebouwing aan de Wilgenlaan is in de basis planmatig van opzet, zoals de situatietekening uit 1933 laat zien. De grond is in gelijkmatige plaatsjes verdeeld. De huizen staan met de nokrichting parallel aan de straat.

Aan de zuidoostelijke kant van de Wilgenlaan, nummers 1-11 en 4-12, zijn vrijstaande huizen gebouwd. Dit type komt ook aan de noordkant voor, namelijk op nummers 22, 23, 26 en 27. Rond de kruising van de T-vorm zijn dubbele woningen geplaatst, op de nummers 13-19 en 14-20 en nummers 24 en 25. Op de noordwestelijke kop van de T-vorm is de bebouwing in het verleden al het meest ingrijpend gewijzigd. Daar zijn vrijstaande huizen verdubbeld (nummers 21a en 26a), vrijstaande huisjes zijn vervangen door nieuwe (nummers 21 en 28), er zijn drie huisjes aan het oorspronkelijke plan toegevoegd (nummers 20a, 27a en 29) en één woning, nummer 20b, is toegevoegd met een hogere goothoogte.

De huizen hebben metselwerk gevels en bestaan uit één woonlaag met een zadeldak, gedekt met pannen. Er zijn enkele typen huisjes gebouwd met een kleine dakkapel. Schuin achter of naast het huisje was een donkergekleurd houten schuurtje aangebouwd.

De oorspronkelijke kleine schuren en andere aan- en bijgebouwen zijn achter de voorgevelrooilijn geplaatst, vaak pal achter of schuin achter het hoofdgebouw. De meest toegepaste materialen zijn metselwerk, hout en keramische pannen.

In de loop der jaren is hier en daar nieuw gebouwd en woningen zijn vaak ingrijpend gerenoveerd of uitgebreid

Wat betreft materiaalgebruik en architectonische uitwerking zijn deze wijzigingen over het algemeen zoveel mogelijk aangepast aan hun omgeving. Wel zijn huizen soms veel groter geworden dan de oorspronkelijke woningen, omdat deze naar de huidige maatstaven erg krap bemeten waren en niet over voorzieningen als een badkamer beschikten. Ondanks de uitbreidingen en verbouwingen is bij de meeste huizen de oorspronkelijke opzet van het huis nog herkenbaar en is de onderlinge architectonische en ruimtelijke samenhang binnen de straat nog sterk waarneembaar.

Wilgenlaan 13 (links) en Wilgenlaan 16-14. alle met kleine dakkapellen.

Links: Een ondergeschikte uitbreiding aan een van de woningen aan de achterzijde in een passende vorm, die zich redelijk voegt in het bestaande straatbeeld;

Rechts: De uitbreiding van de Wilgenlaan 19; het oorspronkelijke huisje is nog herkenbaar, maar een dergelijke wijze van aanbouwen is minder gewenst. De aanbouw is erg fors in verhouding tot het hoofdhuis.

Groenstructuur en openbare ruimte

Het straatbeeld van de Wilgenlaan is groen en open, hier en daar bijna landelijk, wat van belang is voor de ruimtelijke kwaliteit. De aanwezigheid van zij- en voortuinen die door hagen van de openbare weg zijn gescheiden en de ruime beplanting met groenstroken, hoge en halfhoge bomen – deels wilgen - en struiken bepalen het straatbeeld. Het sobere straatprofiel zonder veel markeringen is hierbij tevens van belang omdat zij het lommerrijke beeld versterken. De sloot aan de noordkant van de T-vorm draagt hier eveneens toe bij.

Het straatbeeld van het noordelijke stuk van de Wilgenlaan in het voorjaar met sloot en knotwilgen

Relaties met omgeving

De Wilgenlaan vormt wat betreft ruimtelijke karakteristiek en bebouwing een sterke eenheid. De omringende straten zijn anders van karakter. De woningen in de Sportlaan ten zuidoosten van de Wilgenlaan hebben minder ruimte om zich heen, ze zijn veelal gebouwd in korte rijtjes die dichter op de straat staan en formeler zijn geordend.

De Wilgenlaan was als woonbuurtje omgeven door andere functies als sportvelden en spoorbanen. Met het verdwijnen van de spoorwegen is de Wilgenlaan ongetwijfeld veel rustiger geworden.

Wat betreft stedenbouwkundige karakteristiek van bescheiden vrijstaande huizen en twee onder één kapwoningjes op ruime percelen aan een groene, rustige straat is de Wilgenlaan anders dan de meeste andere woonbuurten in Aalsmeer. De karakteristiek is te vergelijken met de Berkenlaan en Jac.P. Thijsselaan, maar met wat minder afwisseling in de bebouwingstypologie: aan de Wilgenlaan gaat het oorspronkelijk alleen om landarbeiderhuisjes, waar in het andere beschermde dorpsgezicht in Stommeer ook andere woningtypen en een school voorkomen.

Nadere typering van te beschermen waarden

Het dorpsgezicht Stommeer: de Wilgenlaan is te karakteriseren als een informele, open en helder opgezette laan met landarbeiderswoningen in een kleinschalige, traditionele architectuur op ruime groene percelen.

De laan is bijzonder vanwege de cultuurhistorische achtergrond van de Landarbeiderswet, die in een periode in werking trad dat er veel meer sociale wetgeving in Nederland tot stand kwam. De Landarbeidersplaatsjes in de gemeente Aalsmeer zijn een bijzondere vertaling van deze wet naar de lokale behoeften en prioriteiten.

Het open karakter van de laan doet denken aan een tuinvijk met allerlei historische raakvlakken, onder meer met de Engelse Garden City Movement. Tegelijk is het met de kleinschalige, individuele bebouwing en de wat informele opzet anders van karakter dan de meer planmatig opgezette tuinvijken. De bebouwing is door de jaren heen veranderd maar kent een sterke onderlinge architectonische samenhang door de traditionele architectonische middelen en materialen.

De relatie tussen de kleinschalige bebouwing en het relatief ruime, groene erf en met de sobere openbare ruimte zorgt voor een sterke samenhang binnen de laan.

Begrenzing

De bescherming omvat het straatbeeld van de gehele Wilgenlaan met de woningen en erven die daar aan gelegen zijn. Sommige woningen zijn sinds de jaren dertig sterk vergroot, maar vanwege de planmatige opzet van de gehele Wilgenlaan, valt het hele gebied onder de bescherming. Het erf - voor zover dat niet vanaf de openbare weg zichtbaar is en omzoomd wordt door de sloten aan de westelijke, noordelijke en oostelijke randen van het gebied - heeft een cultuurhistorische betekenis als landarbeiderplaats zoals deze mogelijk werd gemaakt door de Landarbeiderswet. Dat wil zeggen dat eventuele bijgebouwen en aanbouwen in principe direct aan of bij de woning staan. In een aantal gevallen komen aan de achterzijde van het erf nog sobere schuren, kassen en dergelijke bijgebouwen voor, maar van oorsprong waren de erven achter het huis met de directe aanbouwen voor een groot deel vrij van bebouwing. De exacte begrenzing is weergegeven op de onderstaande begrenzingkaart:

blad 15

Waardering

Cultuurhistorische waarde

Het dorpsgezicht Stommeer: de Wilgenlaan heeft cultuurhistorische waarde vanwege de historische achtergrond van de Landarbeiderswet, die in een periode in werking trad dat er veel meer sociale wetgeving in Nederland tot stand kwam. De Landarbeidersplaatsjes in de gemeente Aalsmeer zijn een bijzondere vertaling van deze wet naar de lokale behoeften en prioriteiten. Het gaat daarbij om het principe van een kleinschalig woonhuis, gebouwd in traditionele materialen als baksteen, dakpannen en hout, met een schuine kap, vrijstaand of als dubbele woning geplaatst op een ruim, groen erf, met eventuele bijgebouwen achter en naast het hoofdhuis en een grotendeels groen ingerichte landarbeiderplaats.

Stedenbouwkundige waarde

Het dorpsgezicht Stommeer: de Wilgenlaan kent een informele, eenvoudige maar heldere structuur en interne samenhang en heeft als ensemble stedenbouwkundige waarde.

Openbare ruimte en groenstructuur

De belangrijkste waarden van de groenstructuur zijn gelegen in:

- de sobere inrichting van de laan zonder veel markering, maar met veel groen
- de aanwezigheid van voortuinen die door beplanting van de openbare weg zijn gescheiden
- de beplanting met hoge en halfhoge bomen en struiken
- Watergangen met groene bermen

Bebouwing

Langs de straten bevinden zich de kleinschalige, sobere woningen in een informele, traditionalistische jaren dertig architectuur.

Er komen van oorsprong zowel vrijstaande als dubbele landarbeidershuizen voor. Later zijn met name op het doodlopende, noordelijke gedeelte ook woningen toegevoegd aan de oorspronkelijke stedenbouwkundige opzet, waarvan er één aanmerkelijk groter is van formaat dan de rest van de bebouwing (nummer 20b).

In de architectuur van de landarbeidershuizen is de geleiding in hoofdvolume en aanbouw van belang, de opzet kent een duidelijke hiërarchie. De hoofdvorm van de huizen is eenduidig en helder. De toepassing van conventionele materialen, zorgvuldige traditionele detaillering en bijpassende stijlmiddelen zijn van belang.

Toekomstige ontwikkelingen

Voor toekomstige ontwikkelingen staat het behoud van de ruimtelijke structuren, bebouwingskarakteristieken en architectonische stijl voorop. Daarbij gaat het ook om de samenhang tussen huis en erf en de relatie tussen groen, openbare ruimte, erf en bebouwing. De heldere ruimtelijke hiërarchie tussen hoofdvolume en eventuele aanbouwen is beeldbepalend. Dit betekent dat eventuele uitbreidingen van deze oorspronkelijk kleine huizen

direct achter de woning moet gebeuren, en niet opzij, zodat de contour en korrelgrootte aan de straatkant behouden en beleefbaar blijven. De naar de straat gerichte gevel is de representatieve zijde.

Belangrijk voor toekomstige ontwikkelingen is het behoud van de ruimte rondom de woningen aan de straatzijde en tussen twee woningen. De erven van de landarbeiderplaatsjes, voor zover deze niet direct vanaf de openbare weg zichtbaar zijn, hebben vooral een cultuurhistorische betekenis. Toch is het belang het principe van zo'n plaatsje te respecteren om die betekenis leesbaar te houden. Andere bescheiden bijgebouwen (schuurtjes en dergelijke) kunnen nog voorkomen helemaal aan de achterzijde van het erf. Bebouwing achter en bij het hoofdvolume is altijd lager dan het hoofdvolume.

Bij de bebouwing is de samenhang binnen de architectuur van belang, die te maken heeft met eenvoud in architectuur en zorgvuldige maar eenvoudige detaillering. De opbouw van de woningen bestaat uit één laag met hellend dak, de gootlijn dient daarbij niet doorsneden te worden.

Het materiaalgebruik is overzichtelijk, het gaat met name om metselwerk, dakpannen en hout. Ook de terughoudende, traditionele kleuren van die materialen spelen bij het totaalbeeld een belangrijke rol. De kracht van het ensemble zit hem in de oorspronkelijke architectonische eenheid en in de sobere vormgeving die nog herkenbaar zijn in de bebouwing. Grote contrasten worden vermeden.

Bij kleine aanpassingen en groot onderhoud van de bebouwing speelt detaillering een grote rol. De detaillering dient aan te sluiten bij de oorspronkelijke, ambachtelijke (jaren dertig) detaillering. Het gebruik van kunststof, aluminium en plaatmateriaal dient te worden voorkomen. Bij groot onderhoud verdient het aanbeveling om dit soort later aangebrachte materialen te vervangen door de traditionele materialen om de krachtige eenheid binnen de oorspronkelijke opzet van de Wilgenlaan te versterken.

Dakkapellen op het naar de straat gerichte dakvlak zijn in deze architectuur in beginsel niet gewenst; eventuele voorstellen voor dakkapellen in het voordakvlak zullen worden beoordeeld in de specifieke context. Dakkapellen in andere dakvlakken dienen qua maatvoering en expressie ondergeschikt te zijn aan het dakvlak en qua detaillering aan te sluiten bij de jaren dertig karakteristiek. Er zijn ook voorbeelden van oorspronkelijke kleine dakkapellen: deze wijze van uitvoering kan tot voorbeeld dienen. In verband met moderne isolatie-eisen is daarom extra aandacht vereist voor de profilering van de dakkapellen.

Iets vergelijkbaars geldt voor de openbare ruimte. De aangename en vanzelfsprekende eenvoud van straatprofiel, bestrating, groene bermen en boombeplanting dient te worden gekoesterd. Onderhoud is daarom gericht op behoud en herstel van de bestaande karakteristiek, waarbij de monumentale bomen indien dat noodzakelijk wordt vanwege ouderdom of ziekte, vervangen worden door nieuwe aanplant van dezelfde soort. Verkeersborden en verkeersremmende maatregelen zijn ongewenst. Efscheidingen zijn groen (haag) en laag om de openheid van de straat niet te verstoren.

Bronnen

Literatuur en rapporten

- C. Gras, R. Kersbergen, *Atlas van historische topografische kaarten Noord-Holland, 1894-1923*, Landsmeer, 2003
- M.J. 't Hart, *Aalsmeer, beknopte geschiedenis van een opmerkelijk dorp*, Aalsmeer, 1992
- Ad de Jonge, Piet van der Meulen, Wim Roodenburg, *Oud Aalsmeer in onbekende foto's, deel I*, Aalsmeer, 1997
- Ad de Jonge, Piet van der Meulen, Wim Roodenburg, *Oud Aalsmeer in onbekende foto's, deel II*, Aalsmeer, 1999
- Twan Jütte, Frederik Groos, Leo Kiep e.a., *Welstandsnota Aalsmeer*, Aalsmeer, 2009
- Sociografisch bureau, 'Moderne monumenten', *De Meerlanden, Aalsmeer, Haarlemmermeer, Uithoorn, 3^e en 4^e kwartaalbericht 1985*, Hoofddorp, 1985
- J.S. Visser, Bureau Landzij, *Gebroken landen, geheelde gronden. Globale cultuurhistorische analyse (CHA) Gemeente Aalsmeer. Landschapsgeschiedenis en aanzet voor deelgebieden en beschermde dorpsgezichten*, 17 november 2011

Archiefmateriaal

- Kamerstuk Tweede Kamer 1963-1964 kamerstuknummer 7517 ondernummer 3, Intrekking van de Landarbeiderswet, Memorie van toelichting (beschikbaar op Staten-Generaal Digitaal)
- Noord-Hollands Archief, toegang 1949, gemeentebestuur van Aalsmeer, invnr. 555, 'Verslag van de Adviescommissie der Noordhollandse Gemeenten voor de Bouw ontwerpen en uitbreidingsplannen over de jaren 1931-1936 betreffende de bouw en het gebruik van landarbeiderswoningen in de gemeente, uittreksel, gedrukt, 1937. 'De landarbeiderswoningen in Aalsmeer', p. 16-19
- Noord-Hollands Archief, Toegang 1949, gemeentebestuur van Aalsmeer, invnr. 555 (Wijziging uitbreidingsplan van de gemeente Aalsmeer, 1932)
- Noord-Hollands Archief, Toegang 1949, invnr. 550, Bestekken, tekeningen en kostenberekening van diverse typen landarbeiderswoningen 1927-1933

Colofon

2013, WZNH adviescommissies voor ruimtelijke kwaliteit

Dorine van Hoogstraten met medewerking van Frederik Groos en Jef Mühren

Noten bij de tekst

ⁱ Tekst Monumentenwet 1988, artikel 1f

ⁱⁱ Visser, Bureau Landzij, 2011, p. 81-90

ⁱⁱⁱ 't Hart, 1992, p. 124-126 en Visser, Bureau Landzij, 2011: in deze publicaties wordt de landschapsgeschiedenis vrij uitgebreid uit de doeken gedaan.

^{iv} 't Hart, 1992, p. 339

^v Visser, Bureau Landzij, 2011, p. 53

^{vi} Noord-Hollands Archief, toegang 1949, gemeentebestuur van Aalsmeer, invnr. 555, 'Verslag van de Adviescommissie der Noordhollandse Gemeenten voor de Bouw ontwerpen en uitbreidingsplannen over de jaren 1931-1936 betreffende de bouw en het gebruik van landarbeiderswoningen in de gemeente

^{vii} Kamerstuk Tweede Kamer 1963-1964 kamerstuknummer 7517 ondernummer 3, Intrekking van de Landarbeiderswet, Memorie van toelichting (beschikbaar op Staten-Generaal Digitaal)

^{viii} Noord-Hollands Archief, toegang 1949, gemeentebestuur van Aalsmeer, invnr. 555, 'Verslag van de Adviescommissie der Noordhollandse Gemeenten voor de bouwontwerpen en uitbreidingsplannen over de jaren 1931-1936 betreffende de bouw en het gebruik van landarbeiderswoningen in de gemeente'

^{ix} De Jonge, Van der Meulen, Roodenburg, 1997, p. 135

^x Noord-Hollands Archief, toegang 1949, gemeentebestuur van Aalsmeer, invnr. 555, 'Verslag van de Adviescommissie der Noordhollandse Gemeenten voor de bouwontwerpen en uitbreidingsplannen over de jaren 1931-1936 betreffende de bouw en het gebruik van landarbeiderswoningen in de gemeente'

^{xi} Noord-Hollands Archief, toegang 1949, gemeentebestuur van Aalsmeer, invnr. 555, 'Verslag van de Adviescommissie der Noordhollandse Gemeenten voor de bouwontwerpen en uitbreidingsplannen over de jaren 1931-1936 betreffende de bouw en het gebruik van landarbeiderswoningen in de gemeente'

^{xii} De Jonge, Van der Meulen, Roodenburg, 1999, p. 99